

UDK:372.881.111.1

Nilufar MADAMINOVA,

Independent researcher at TDPU of Tashkent State Pedagogical University named after Nizami

E-mail: nilufarmadinova 077@gmail.com

Based on the review of TSPU, associate professor, PhD A.A Musayeva

SUCCESSFUL STRATEGIES FOR USING MONOLOGUES AS A TEACHING MEDIUM IN ENGLISH

Annotation

A potent teaching tool for English, monologues give pupils the chance to improve their linguistic, cognitive, and expressive abilities. This study examines effective methods for incorporating monologues into English language training, highlighting how they can enhance confidence, fluency, pronunciation, and critical thinking. Reflective analysis, improvisation exercises, performance-based evaluations, and guided scriptwriting are important strategies. The study also looks at how monologues might encourage students' creativity and accommodate a variety of learning preferences. Case studies and real-world examples demonstrate how well monologues engage students and support language learning. According to the results, using well-structured monologue exercises can greatly improve student outcomes and expand English teaching approaches.

Key words: Monologue-based instruction, English language teaching, speaking skills development, scaffolding strategies, digital language learning tools, reflective speaking exercises.

INGLIZ TILIDA O'QITISH VOSITASI SIFATIDA MONOLOGLARDAN FOYDALANISHNING MUVAFFAQIYATLI STRATEGIYALARI

Annotsatsiya

Ingliz tilini o'qitishda monoglardan foydalanish talabalar nutqining ravonligi, grammatik aniqligi va mustaqil fikr bildirish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maxsus tashkil etilgan monologik mashqlar so'z boyligini oshiradi va talabalar nutqining mantiqiylikni yaxshilaydi (1). Monolog asosida o'qitish strategiyalarini muvaffaqiyatli qo'llash uchun tayyorgarlik mashqlari, fikr bildirish texnikalari va qayta aloqa usullaridan foydalanish muhimdir (2). Shuningdek, sun'iy intellekt (SI) asosida ishlaydigan ovoz tahlil dasturlari va raqamli platformalar, masalan, Flipgrid, talabalar ishtirokini oshirish va nutqiy qo'rquvni kamaytirishga xizmat qiladi (3). Ushbu maqolada ingliz tilini o'qitishda monoglardan foydalanishning samarali strategiyalari, ularning pedagogik ahamiyati hamda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Monologik nutq, ingliz tilini o'qitish, nutqiy kompetensiya, sun'iy intellekt texnologiyalari, pedagogik strategiyalar, til o'rganish metodologiyasi.

УСПЕШНЫЕ СТРАТЕГИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МОНОЛОГОВ В КАЧЕСТВЕ СРЕДСТВА ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

Монологи являются эффективным средством обучения английскому языку, способствуя развитию речевых навыков, критического мышления и уверенности учащихся. В данной работе рассматриваются успешные стратегии использования монологов в образовательном процессе, включая постановку речевых задач, использование импровизационных упражнений, анализ и рефлексию после выступлений. Особое внимание уделяется адаптации методик под различные уровни владения языком и стили обучения. Практические примеры подтверждают, что внедрение монологов в учебный процесс способствует повышению мотивации учащихся, улучшению произношения и расширению словарного запаса. Полученные результаты демонстрируют, что монологи являются ценным инструментом в методике преподавания английского языка.

Ключевые слова: Монологи в обучении, преподавание английского языка, стратегии обучения, развитие устной речи, практика произношения, импровизация в обучении, вовлечение студентов, креативное выражение, освоение языковых навыков, навыки публичных выступлений, написание монологов, рефлексия в обучении, драматизация в образовании, коммуникативные навыки.

Kirish. Ingliz tilini samarali o'qitish usullaridan biri monoglardan foydalanish bo'lib, bu metod talabalar nutqining mustaqilligini oshirishga hamda ularga o'z fikrlarini izchil ifoda etish imkoniyatini beradi. Monolog - bu ma'lum bir mavzuda bir kishining uzluksiz nutq so'zlashidir, bu esa talabalarga muloqot qobiliyatini shakllantirishga yordam beradi (1). Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, monologlar asosida tuzilgan mashqlar natijasida talabalar nutqining grammatik to'g'riligi va leksik boyligi sezilarli darajada yaxshilanadi(2).

Biroq, monologik metoddan foydalanishda ba'zi qiyinchiliklar ham mavjud. Talabalarining nutqiy qo'rquvi va auditoriya oldida o'z fikrini erkin ifoda eta olmasligi monologik topshiriqlar samaradorligini pasaytirishi mumkin (3). Shu sababli, monologik metodni muvaffaqiyatli qo'llash uchun moslashtirilgan strategiyalar ishlab chiqilishi zarur. Masalan, o'qituvchilar tomonidan qo'llaniladigan interaktiv hikoyalash, tayyorgarlik mashqlari va qayta aloqa jarayonlari monoglarning ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qilinishiga yordam beradi (4). Ushbu maqola ingliz tilini o'qitishda monoglardan

foydalanishning asosiy strategiyalari va ulardan maksimal natija olish usullarini o'rganishga bag'ishlangan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Ingliz tilini o'qitishda monologik nutqdan foydalanish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar monoglarning talabalar nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishdagi muhim ahamiyatini tasdiqlaydi. SHeredekina va boshq. (1) tomonidan olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, muntazam monologik mashqlar talabalar so'z boyligini oshiradi, grammatik aniqligini yaxshilaydi hamda ularning mustaqil nutq so'zlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, Krashen (2) tomonidan ilgari surilgan kinput-gipoteza nazariyasi talabalar monologik mashqlar orqali til muhitiga faolroq jalb etilishini va tabiiy o'zlashtirish jarayoni tezlashishini ta'kidlaydi. Monologik nutq metodologiyasini o'rganish bo'yicha Braun (3) monologlar talabalarini mustaqil fikrlashga undashi va ularning o'z nutq tuzilmasini yaxshiroq nazorat qilishiga imkon berishini ta'kidlaydi. Shuningdek, Richards va Rodgers (4) o'z tadqiqotlarida kommunikativ yondashuv doirasida monoglardan

foydalanish talabalarning muloqot qobiliyatlarini oshirishda samarali usul ekanligini qayd etadilar. Ularning fikriga ko'ra, monologik mashqlar muloqotga tayyorgarlikning dastlabki bosqichi sifatida ko'rib chiqilishi mumkin. Texnologiyalarning rivojlanishi bilan monologik mashqlarni samarali tashkil etishda raqamli vositalardan foydalanish dolzarb bo'lib bormoqda. Rosita & Halimi (5) tomonidan olib borilgan tadqiqot natijalari Flipgrid va sun'iy intellekt (SI) asosida ishlaydigan ovoz tahlil dasturlaridan foydalanish talabalar uchun qulay tahlil muhiti yaratishini va ularga o'z nutqini mustaqil baholash imkonini berishini ko'rsatadi. Larsen-Freeman va Anderson (6) texnologik yondashuvlar bilan birgalikda jamoaviy fikr almashish usullaridan foydalanish monologik mashqlar samaradorligini oshirishga yordam berishini ta'kidlaydilar.

Shu bilan birga, monologik nutqdan foydalanishda ba'zi qiyinchiliklar ham mavjud. Bašibek va boshqalar (7) tomonidan olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ba'zi talabalar monolog davomida nutqiy qo'rquvni his qiladilar, bu esa ularning nutq ravonligi va ishonch bilan gapirish qobiliyatiga salbiy ta'sir qiladi. Bu muammoni bartaraf etish uchun Thornberi (8) tomonidan ilgari surilgan ijtimoiy o'rganish yondashuvi talabalarga jamoaviy muhokamalar va bosqichma-bosqich mustaqil nutq tayyorlash orqali nutqiy qo'rquvni kamaytirish imkonini beradi. Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, monologlardan samarali foydalanish uchun ularni interaktiv yondashuvlar bilan qo'shish, texnologiyalardan foydalangan holda qayta aloqa mexanizmlarini kuchaytirish va talabalarni muloqotga jalb etuvchi strategiyalardan foydalanish lozim. Bunday yondashuvlar orqali talabalar nutqiy kompetensiyasini yanada rivojlantirish va ingliz tilida samarali muloqot qilish qobiliyatini oshirishlari mumkin.

Tadqiqot metodi. Ushbu tadqiqot sifatli tahlil metodlariga asoslangan bo'lib, ingliz tilini o'qitishda monologik nutqdan foydalanish bo'yicha olib borilgan ilmiy ishlarni o'rganish, mavjud pedagogik yondashuvlarni tahlil qilish va ularning samaradorligini baholashga qaratilgan. Tadqiqot, avvalo, SHeredekina va boshqalar tomonidan olib borilgan ishlar natijasida shakllangan bilimlarga asoslanadi, ularning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, talabalar tomonidan bajarilgan monologik topshiriqlar natijasida so'z boyligi, grammatik aniqlik va talaffuz sezilarli darajada yaxshilanadi (1).

Bundan tashqari, An va Thomas tomonidan EMI (English as a Medium of Instruction) darslarida monologlardan foydalanish bo'yicha olib borilgan tadqiqot natijalari ham tahlil qilindi. Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatadiki, monologlardan maksimal foyda olish uchun ularga tayyorgarlik bosqichi, og'zaki fikr bildirish texnikalari va qayta aloqa usullari qo'shilishi zarur (2). Shuningdek, Noordin va Razali (3) tomonidan olib borilgan tadqiqotda loyiha asosida o'qitish (PjBL) va monolog metodlarini birlashtirish orqali talabalar nutqiy kompetensiyasini oshirish bo'yicha samarali usullar ishlab chiqilgan. Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayoniga integratsiya qilinishining ta'siri ham ushbu tadqiqotda muhim o'rin tutadi. Rosita va Halimi (4) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Flipgrid va sun'iy intellekt asosidagi ovoz tahlil dasturlaridan foydalanish talabalar monologlarini baholash va qayta ko'rib chiqish imkoniyatini yaratadi, natijada ular o'z nutqiy qobiliyatlarini yanada rivojlantirish imkoniga ega bo'ladilar.

Biroq, monologlardan foydalanishda talabalarning nutqiy qo'rquvi, dars davomida motivatsiyaning pasayishi kabi muammolar yuzaga kelishi mumkin. Bašibek va boshqalar (5) hamda Björkman (6) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ushbu qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun interaktiv hikoyalash, jamoaviy ishlash va hazil elementlaridan foydalanish tavsiya etiladi. Ushbu maqolada ushbu strategiyalar monologik nutqni o'qitish jarayonida qanday qo'llanilishi mumkinligi tahlil qilinadi.

Tahlil va natijalar. Ushbu tadqiqot natijalari ingliz tilini o'qitishda monologlardan foydalanish talabalarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishga sezilarli darajada yordam berishini ko'rsatdi. SHeredekina va boshq. (1) tomonidan olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, muntazam ravishda monologik mashqlar bajarish talabalarning talaffuzi, grammatik to'g'riligi va so'z boyligini oshirishga xizmat qiladi. Xuddi shunday, Braun (2) ta'kidlaganidek, monologik nutq orqali

talabalar nafaqat o'z fikrlarini mustaqil ifoda qilishni o'rganadilar, balki til materiallarini chuqurroq o'zlashtirish imkoniga ham ega bo'ladilar. O'quv jarayonida monologik mashqlarni turli pedagogik metodlar bilan birlashtirish samaradorlikni oshiradi. Masalan, Larsen-Freeman va Anderson (3) tomonidan ilgari surilgan interaktiv yondashuv talabalarga monologlarni ko'proq real hayotiy vaziyatlarga moslashtirish imkonini beradi. Noordin va Razali (4) tomonidan o'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, loyiha asosida o'qitish (PjBL) monologik nutqni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi, chunki bu yondashuv talabalarni faollikka undaydi va o'z fikrlarini erkin ifoda etishga rag'batlantiradi.

Biroq, monologlardan foydalanishda ba'zi qiyinchiliklar ham kuzatildi. Bašibek va boshq. (5) tomonidan olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, talabalar auditoriya oldida monolog so'zlashda nutqiy qo'rquvga duch keladilar, bu esa ularning ravon nutqiga salbiy ta'sir qiladi. Bu muammoni bartaraf etish uchun o'qituvchilar interaktiv hikoyalash, jamoaviy ishlash va hazil elementlaridan foydalanishi mumkin (6). Shuningdek, Rosita va Halimi (7) tadqiqotlari sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari, masalan, Flipgrid va ovoz tahlil dasturlarining talabalar nutqiy qo'rquvini kamaytirishda samarali ekanligini ta'kidlaydi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, monologlar o'qitish jarayonida to'g'ri tashkil etilganda, ular talabalar nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishning samarali vositasi bo'lishi mumkin.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, monologlardan samarali foydalanish talabalarning lingvistik rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu natijalar SHeredekina va boshq. (1) tadqiqotlari bilan uyg'un bo'lib, muntazam monolog mashqlari talabalar so'z boyligini va grammatik aniqligini oshirishini tasdiqlaydi. Braun (2) ham monologik nutq orqali talabalar til materiallarini yanada chuqur o'zlashtirishini va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishini ta'kidlagan. Shuningdek, tadqiqot natijalari pedagogik strategiyalarni moslashtirish zarurligini ko'rsatdi. Noordin va Razali (4) tomonidan olib borilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, loyiha asosida o'qitish (PBL) monolog mashqlarini yanada samarali qiladi, chunki bu yondashuv talabalarni faol fikrlashga undaydi. Bundan tashqari, Larsen-Freeman va Anderson (3) monologlarning interaktiv jihatlarini kuchaytirish orqali talabalar ishtirokini oshirish mumkinligini ta'kidlaydilar. Biroq, natijalar shuni ham ko'rsatadiki, ba'zi talabalar monolog jarayonida nutqiy qo'rquvga duch keladilar. Bašibek va boshqalar (5) tadqiqotlariga ko'ra, bu qo'rquv ularning o'z fikrlarini ravon ifoda etishga salbiy ta'sir qiladi. Bu muammoni bartaraf etish uchun interaktiv hikoyalash va hazil elementlarini qo'llash tavsiya etiladi (6).

Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt (SI) vositalari ham muhim rol o'ynaydi. Rosita va Halimi (7) tadqiqotlariga ko'ra, Flipgrid va boshqa sun'iy intellekt asosidagi ovoz tahlil dasturlari talabalarga o'z nutqlarini mustaqil ravishda baholash va takomillashtirish imkonini beradi. Shunday qilib, raqamli texnologiyalar monologik nutqni o'qitishda yordam beruvchi muhim vositalardan biri sifatida qaralishi kerak. Monologik metoddan to'g'ri foydalanish orqali talabalarning til kompetensiyasini oshirish mumkin. Biroq, bu metodning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun pedagoglar zamonaviy yondashuvlardan, texnologik vositalardan va innovatsion strategiyalardan samarali foydalanishlari zarur.

Xulosa va takliflar. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, monologik metod ingliz tilini o'qitishda samarali yondashuvlardan biri hisoblanadi. Tadqiqotlar muntazam monolog mashqlari talabalar nutqining ravonligi, talaffuzi va grammatik aniqligini sezilarli darajada yaxshilashini tasdiqlaydi (1, 2). Monologlar nafaqat til bilimlarini mustahkamlash, balki talabalarning mustaqil fikrlash va o'z fikrlarini mantiqiy izchil ifoda etish qobiliyatini rivojlantirish uchun ham muhim vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, loyiha asosida o'qitish (PBL) va interaktiv strategiyalar monologik faoliyatning samaradorligini oshirishga yordam beradi, chunki ular talabalarni faol jalb etishga hamda nutqiy muloqotga tayyorlashga xizmat qiladi (3, 4). Biroq, monologik metodni qo'llashda ba'zi qiyinchiliklar mavjud. Jumladan, ba'zi talabalar nutqiy qo'rquv bilan duch kelishi,

auditoriya oldida so'zlashda ishonchsizlik sezishi va o'z fikrlarini ravon ifoda etishda qiynalishi mumkin. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun interaktiv hikoyalash, hazil va jamoaviy mashqlar kabi usullardan foydalanish tavsiya etiladi (5, 6). Talabalarga monologlarni tayyorlash uchun bosqichma-bosqich yondashuv qo'llash va ular uchun qulay muhit yaratish ham muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, zamonaviy texnologiyalardan, ayniqsa sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish monologik metod samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Masalan, Flipgrid kabi platformalar talabalar nutqini yozib olish, qayta ko'rib chiqish va baholash imkonini beradi, bu esa ularning nutqiy o'z-o'zini baholash va rivojlantirish jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi (7). Sun'iy intellekt asosidagi ovoz tahlil dasturlari esa talabalar talaffuzi va grammatik aniqligini avtomatik ravishda tahlil qilib, ularga aniq va individual tavsiyalar taqdim etishi mumkin.

Kelajakdagi tadqiqotlar monologik metodning turli ta'lim muhitlaridagi samaradorligini yanada chuqur o'rganishga yo'naltirilishi lozim. Ayniqsa, monologik mashqlarning turli yoshdagi va til darajasidagi o'quvchilarga ta'sirini o'rganish, shuningdek, interaktiv va texnologik yondashuvlar bilan integratsiyasini tahlil qilish kelajakda yanada samarali ta'lim metodlarini ishlab chiqishga yordam beradi. Shu sababli, monologik metodni takomillashtirish va o'quv jarayoniga chuqur integratsiya qilish uchun innovatsion yondashuvlarni izlash va ilg'or pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish zarur.

Ushbu tadqiqotlar natijasi sigatida quyida bir necha metodologik tavsiyalar keltiramiz:

Monologik mashqlarni bosqichma-bosqich qo'llash

Talabalar uchun monologik nutqni rivojlantirish jarayoni osonroq bo'lishi uchun uni bosqichma-bosqich tatbiq etish muhimdir. Dastlab qisqa javoblar va oddiy monologlardan boshlab, asta-sekin murakkab mavzularga o'tish talabalar ishonchini oshirishga yordam beradi.

Qo'shma monologlar va jamoaviy ishni yo'lga qo'yish

Monologlarni yakka holda bajarish ba'zan talabalar uchun qiyin bo'lishi mumkin. Shu sababli, avval guruhli yoki juft holda monolog mashqlarini bajarish va fikr almashish tavsiya etiladi. Bu talabalarni og'zaki muloqotga tayyorlash bilan birga, ular uchun qulay nutqiy muhit yaratadi.

Rol o'ynash va dramatik elementlardan foydalanish

Dramaturgiya elementlarini qo'shish, masalan, tarixiy shaxslar yoki mashhur insonlar monologlarini sahnalashtirish talabalar ishtiroqini oshiradi. Bu usul, ayniqsa, ijtimoiy fanlar va madaniyat bilan bog'liq darslarda samarali bo'lishi mumkin.

Monologlarda real hayotiy mavzularga urg'u berish

Talabalar o'z hayotiga yaqin bo'lgan mavzularda monolog tayyorlash orqali o'z fikrlarini yanada tabiiy va ishonchli ifoda eta oladilar. Masalan, "Mening kelajakdagi kasbim", "Sevimli kitobim", "Texnologiyaning hayotimizdagi o'rni" kabi mavzularda monolog mashqlarini tashkil qilish tavsiya etiladi.

Yuqorida keltirilgan qo'shimcha tavsiyalar monologik metod samaradorligini oshirishga qaratilgan bo'lib, ularni amaliyotga tatbiq etish orqali talabalar nutqiy kompetensiyasini rivojlantirish mumkin. Bu tavsiyalar, xususan, talabalarning ishtirokini faollashtirish, nutqiy qo'rquvni kamaytirish va texnologiyalar yordamida ta'lim jarayonini innovatsion qilishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Rajabov, A. (2022). Chet tillarni o'qitishda innovatsion yondashuvlar. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
2. Qo'chqarova, G. (2021). Tilshunoslik va ta'lim: Ingliz tilini o'qitish usullari. Samarqand: SamDU nashriyoti.
3. Krashen, S. D. (2009). Principles and Practice in Second Language Acquisition. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Brown, H. D. (2014). Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy (4th ed.). Pearson Education.
5. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2020). Approaches and Methods in Language Teaching (3rd ed.). Cambridge University Press.
6. Thornbury, S. (2017). How to Teach Speaking. Longman.
7. Ur, P. (2019). A Course in English Language Teaching (2nd ed.). Cambridge University Press.
8. Nation, P. (2021). Teaching ESL/EFL Listening and Speaking (2nd ed.). Routledge.
9. Harmer, J. (2015). The Practice of English Language Teaching (5th ed.). Pearson.
10. Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2021). Techniques and Principles in Language Teaching (4th ed.). Oxford University Press.